

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.08.2023).
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV. Редакція від 15 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 10.11.2023).
3. Рябченко Ю. Ю. Особливості участі третіх осіб у справах про захист прав споживачів. *Право і Безпека*. 2011. № 4. С. 206–210.
4. Цивільний процес: навч. посіб. / за ред. Ю. В. Білоусова. К.: Прецедент, 2005. 293 с.
5. Морозов Є. О. Статус третьої особи без самостійних вимог в судовому процесі. *Поради юриста: інформаційно-правовий портал*. 18 берез. 2023 р. URL: <https://porady.org.ua/status-tretoi-osoby-bez-samostiynukh-vymoh-v-sudovomu-protsesi>
6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 25 червня 2019 р. у справі № 910/17792/17. *Zakon Online/ Право знати*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/83000777>

УДК: 347.9

Євген БОЛЮБАШ,

*здобувач наукового ступеня доктора філософії
кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

Андрій ПЕТРОВСЬКИЙ

ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ НАРОДЖЕННЯ АБО СМЕРТІ ОСОБИ

Національна правова система побудована за принципом верховенства права і взаємної відповідальності держави та особи. Особливого значення набуває захист прав людини й впровадження європейських правових стандартів у нормотворчу і правозастосовну практику. Не є винятком і сфера цивільного судочинства, де зачіпаються права, свободи та законні інтереси людини.

Статтею 15 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України передбачено право кожної особи на своїх захист цивільних прав та інтересів у разі їх порушення, невизнання або оспорювання; ч. 1 ст. 16 – також право особи

звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу [1].

Стаття 2 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК) України визначає, що завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [2].

У порядку цивільного судочинства розглядається ціла низка справ, зокрема серед них вирізняються справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення. Встановлення таких фактів здійснюється в порядку окремого провадження, особливістю якого є його спрямування на з'ясування необхідних фактів за відсутності правового спору. Характеризуючи окреме провадження як самостійну підгалузь цивільного процесуального права, варто вказати на те, що воно має певну специфіку засобів правового регулювання й особливу процедуру розгляду справ. Отже, виникнення справ окремого провадження пов'язане з потребою підтвердження певного юридичного факту, що має значення для охорони прав, свобод та інтересів особи.

Справи про встановлення таких фактів чинним цивільним процесуальним законодавством (ст. 315 ЦПК України) віднесено до юрисдикції суду. До таких справ віднесено і справи про: 1) народження особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту народження; 2) смерть особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті. Розгляд таких справ здійснюється в порядку окремого провадження.

Інститут окремого провадження у справах про встановлення фактів народження або смерті є об'єктом особливої юридичної природи, що зумовлює специфіку провадження у цих цивільних справах. Недостатньо розробленими залишається низка питань щодо окремого провадження у справах про встановлення фактів народження або смерті, що потребує подальшого наукового дослідження.

Окреме провадження серед інших інститутів цивільного процесуального права привертає особливу увагу, а об'єднання справ у спеціальний вид цивільного судочинства пов'язано з їх особливою юридичною природою, а також специфікою суб'єктного складу [3, с. 46].

Відтак, особлива юридична природа та специфіка суб'єктного складу сприяє об'єднанню таких справ у спеціальний вид цивільного судочинства. Окремому провадженню у справах про встановлення факту народження або смерті особи притаманні свої процесуальні особливості, без встановлення сутності яких неможливо здійснити класифікацію відповідних фактів.

Варто зауважити, що кожна справа про встановлення факту народження або смерті, що розглядається в порядку окремого провадження, є індивідуальною, тому потребує урахування певної специфіки процесуального характеру. Встановивши відповідний факт, можливо дійти висновку, чи дійсно цей факт є юридичним і чи тягне він певні правові наслідки. У справах про встановлення факту народження або смерті метою встановлення відповідних фактів є необхідність їх подальшої державної реєстрації задля отримання свідоцтва про народження (смерть) відповідно до чинного законодавства України.

Наразі побутує думка, що неможливо виокремити ту сукупність властивостей, якими будуть наділені всі справи, що розглядаються в порядку окремого провадження.

Правова природа справ про встановлення факту народження або смерті, що розглядається в порядку окремого провадження, у теорії процесуального права визначається по-різному. Так, на переконання одних учених, у справах окремого провадження відсутній спір про право, на думку інших, мета процесуальної діяльності суду спрямована на захист охоронюваних законом правових інтересів громадян і організацій, третя група науковців акцентують увагу на предметі окремого провадження, тобто встановленні саме юридичного факту.

Окреме провадження як підгалузь цивільного процесуального права характеризується: а) необхідною наявністю своєї загальної частини; б) автономністю предмета правового регулювання; в) окремою деталізацією процесуальних правових відносин, які мають своє закріплення в процесуальних нормах права; г) наявністю дій, родинних процесуальних інститутів; д) особливістю виконання судових рішень [4, с. 46].

Ознаками окремого провадження є: а) відсутність спору про право; б) відсутність сторін з протилежними інтересами; в) особливості прояву дії окремих принципів цивільного процесу (диспозитивності, змагальності, одноособовості та колегіальності розгляду цивільної справи, процесуальної рівності та ін.) [5, с. 10].

Найчастіше заінтересовані особи звертаються до суду за встановленням юридичних фактів, коли відсутні необхідні правовстановлювальні документи і судові рішення є єдиним засобом захисту їхніх інтересів для подальшої реалізації суб'єктивних прав. Від наявності чи відсутності юридичних фактів залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав громадян [6, с. 3].

Отже, встановлення юридичних фактів в порядку окремого провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи, сприяє реалізації конституційних прав громадян, зокрема права кожної особи бути зареєстрованою, права на посвідчення статусу особи (народження, смерть) та на громадянство. Не маючи змоги скористатись

адміністративним порядком реєстрації народження чи смерті, особа втрачає можливість реалізувати низку своїх громадянських і цивільних прав, а саме права на спадкування, на соціальні виплати, на громадянство та інших.

З процесуальної точки зору, кожна справа про встановлення факту народження або смерті особи, що розглядається в порядку окремого провадження, характеризується своєю самостійністю.

Сьогодні ця категорія справ набула особливої актуальності у зв'язку з необхідністю встановлення таких фактів в умовах воєнного стану та негативні наслідки, спричинені військовою агресією з боку російської федерації проти України. Варто зазначити, що документи, що підтверджують факт народження або смерті, видані окупаційними органами та/або особами, є дійсним і додається до заяви про державну реєстрацію відповідного акта цивільного стану за межами тимчасово окупованої території України.

Отже, для встановлення факту народження/смерті на тимчасово окупованих територіях громадянам потрібно подати заяву (в порядку окремого провадження) про встановлення факту народження чи смерті на тимчасово окупованій території, яка має відповідати вимогам ЦПК України та містити відомості про: а) факт, який заявник просить встановити (народження чи смерть) та мету його встановлення; б) причини неможливості одержання або відновлення документів, що посвідчують цей факт; в) докази, що підтверджують факт; г) докази, що підтверджують обставини, викладені заявником.

Рішення суду про встановлення факту, який підлягає реєстрації в органах державної реєстрації актів цивільного стану або нотаріальному посвідченню, зокрема факту народження або смерті особи, не замінює собою документів, що видаються цими органами, а є тільки підставою для одержання зазначених документів. Тобто після отримання рішення суду можна звертатися до органу державної реєстрації актів цивільного стану за отриманням відповідного свідоцтва.

Підсумовуючи викладене вище, доходимо висновку, що окреме провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи спрямоване на встановлення обставин, від яких у конкретної особи може виникнути, змінитися або припинитися певне суб'єктивне право, тобто власне сам юридичний факт. Під час розгляду справ про встановлення факту народження або смерті особи у порядку окремого провадження не виникає спору, немає сторін з протилежними інтересами, адже йдеться про реалізацію особою права, яке їй належить. Власне через відсутність сторони з протилежними інтересами у таких справах не йдеться про матеріальну заінтересованість. Тобто відбувається як правове регулювання суспільних відносин з метою встановлення суб'єктивних прав та обов'язків учасників правовідносин, так і їх захист.

Список використаної літератури:

1. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV (редакція від 10 черв. 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV (редакція від 18 черв. 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
3. Чурпіта Г. В. Деякі аспекти суб'єктного складу справ окремого провадження, що виникають із сімейних правовідносин. *Юридична наука*. 2011. № 6. С. 46–52.
4. Ясинок М. М. Окреме провадження як підгалузь цивільного процесуального права України. *Господарсько-правове, цивільно-правове та фінансово-правове забезпечення розвитку економіки України*: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (Донецьк, 26 листоп. 2010 р.). Донецьк, 2010. С. 45–46.
5. Маркова О. О., Садикова Я. М. Окреме провадження у цивільному процесі України: навч. посіб. Суми, 2014. 194 с.
6. Фурса С. Я. Провадження в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, у порядку цивільного судочинства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право». К., 1997. 23 с.

УДК 347.919

Ярослав ВОРОНІЖСЬКИЙ,

*здобувач наукового ступеня доктора філософії
кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

Андрій ПЕТРОВСЬКИЙ

ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СПРАВАХ ПРО ВИЗНАННЯ НЕОБГРУНТОВАНИМИ АКТИВІВ ТА СТЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Актуальним питанням, що порушується у судовій практиці є можливість втручання у право на повагу до приватного і сімейного життя, до житла і кореспонденції, передбаченого ст. 8 Європейської конвенції з прав людини [1] у справах про визнання необгрунтованими активів та стягнення в дохід держави (далі – ВНА).

Так в ухвалі Апеляційної палати ВАКС визначено, що витребування інформації від операторів телекомунікаційних послуг щодо